

**Ev Hizmetlerinde Gmenlerin İstihdamına Yönelik Sorunlarının
Değerlendirilmesi**

Employment of Immigrant Workers In Domestic Work

Suat Uğur

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü
Çanakkale Onsekiz Mart University
Faculty of Economics and Administrative Sciences
Labour Economics and Industrial Relations Department*

Ekin Cansu Yanık

*Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Çanakkale Onsekiz Mart University
Social Sciences Institute
Labour Economics and Industrial Relations Graduate Programme*

Temmuz 2016, Cilt 7, Sayı 2, Sayfa: 65-77
July 2016, Volume 7, Number 2, Page: 65-77

P-ISSN: 2146-0000

E-ISSN: 2146-7854

İMTİYAZ SAHİBİ / OWNER OF THE JOURNAL
İsmail AKBIYIK
(ÇASGEM Adına / On Behalf of the ÇASGEM)

EDİTÖR / EDITOR IN CHIEF
Doç. Dr. Erdem CAM

İNGİLİZCE EDİTÖRÜ
Bekir SERT

TARANDIĞIMIZ İNDEKSLER / INDEXES
ECONLIT - USA
CABELL'S DIRECTORIES - USA
ASOS İNDEKS - TR
INDEX COPERNICUS INTERNATIONAL - PL
KWS NET LABOUR JOURNALS INDEX - USA

YAYIN TÜRÜ / TYPE of PUBLICATION
PERIODICAL - ULUSLARARASI SÜRELİ YAYIN
YAYIN ARALIĞI / FREQUENCY of PUBLICATION
6 AYLIK - TWICE A YEAR
DİLİ / LANGUAGE
TÜRKÇE ve İNGİLİZCE - *TURKISH and ENGLISH*

PRINT ISSN
2146 - 0000
E - ISSN
2146 - 7854

YAYIN KURULU / EDITORIAL BOARD

Dr. Serhat AYRIM - ÇSGB
Dr. Siddık TOPALOĞLU - ÇSGB
Dr. Havva Nurdan Rana GÜVEN - ÇSGB
Nurcan ÖNDER - ÇSGB
Doç. Dr. Erdem CAM - ÇASGEM

ULUSLARARASI DANIŞMA KURULU / INTERNATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Yener ALTUNBAŞ Bangor University - UK
Prof. Dr. Mehmet DEMİRBAĞ University of Essex - UK
Prof. Dr. Shahrokh Waleck DALPOUR University of Maine - USA
Prof. Dr. Tayo FASHOYIN Cornell University - USA
Prof. Dr. Paul Leonard GALLINA Université Bishop's University - CA
Prof. Dr. Douglas L. KRUSE Rutgers, The State University of New Jersey - USA
Prof. Dr. Özey MEHMET University of Carleton - CA
Prof. Dr. Theo NICHOLS University of Cardiff - UK
Prof. Dr. Mustafa ÖZBİLGİN Brunel University - UK
Prof. Dr. Yıldırım YILDIRIM The University of New York - USA
Doç. Dr. Kevin FARNSWORTH University of York - UK
Doç. Dr. Alper KARA University of Loughborough - UK
Dr. Sürhan ÇAM University of Cardiff - UK

ULUSAL DANIŞMA KURULU / NATIONAL ADVISORY BOARD

Prof. Dr. Ahmet Cevat ACAR *Türkiye Bilimler Akademisi*
Prof. Dr. Yusuf ALPER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Cihangir AKIN *Yalova Üniversitesi*
Prof. Dr. Mustafa AYKAÇ *Kırklareli Üniversitesi*
Prof. Dr. Mehmet BARCA *Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi*
Prof. Dr. Eyüp BEDİR *Gazi Üniversitesi*
Prof. Dr. Vedat BİLGİN *TBMM*
Prof. Dr. Toker DERELİ *Işık Üniversitesi*
Prof. Dr. E. Murat ENGİN *Galatasaray Üniversitesi*
Prof. Dr. Nihat ERDOĞMUŞ *İstanbul Şehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Halis Yunus ERSÖZ *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Seyfettin GÜRSEL *Bahçeşehir Üniversitesi*
Prof. Dr. Aşkın KESER *Uludağ Üniversitesi*
Prof. Dr. Tamer KOÇEL *İstanbul Kültür Üniversitesi*
Prof. Dr. Metin KUTAL *Gedik Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet MAKAL *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Sedat MURAT *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Hamdi MOLLAMAHMUTOĞLU *Çankaya Üniversitesi*
Prof. Dr. Ahmet SELAMOĞLU *Kocaeli Üniversitesi*
Prof. Dr. Haluk Hadi SÜMER *Selçuk Üniversitesi*
Prof. Dr. İnsan TUNALI *Koç Üniversitesi*
Prof. Dr. Cavide Bedia UYARGİL *İstanbul Üniversitesi*
Prof. Dr. Recep VARÇIN *Ankara Üniversitesi*
Prof. Dr. Erineç YELDAN *İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi*
Prof. Dr. Engin YILDIRIM *Anayasa Mahkemesi*

Dergide yayınlanan yazılardaki görüşler ve bu konudaki sorumluluk yazar(lar)ına aittir.
Yayınlanan eserlerde yer alan tüm içerik kaynak gösterilmeden kullanılamaz.

All the opinions written in articles are under responsibilities of the authors.
The published contents in the articles cannot be used without being cited.

Ev Hizmetlerinde Göçmenlerin İstihdamına Yönelik Sorunlarının Değerlendirilmesi¹

Evaluation of Problems for Employment of Immigrant Workers in Domestic Work

Suat Uğur²

Ekin Cansu Yanık³

Öz

Ev hizmetleri giderek artan bir önem kazanmaktadır. İstihdam olanakları çeşitlenerek artmaktadır. Ev hizmetlerinde başta kadınlar olmak üzere pek çok yabancı istihdam edilmektedir. Özellikle göçmen kadınlar ev hizmetlerinde çalışmayı tercih etmektedir. Ancak, konuyla ilgili mevzuat ihtiyaçların karşılanmasında yeterli olamamaktadır. Ev hizmetleri, gelecekte de önemi artan bir istihdam alanı olacaktır. Bu nedenle hem çalışanların, hem de çalıştıranların haklarının ve sorumluluklarının kapsamlı olarak düzenlenmesi gerekmektedir.

Anahtar Sözcükler: *Ev Hizmetleri, Göçmen İşçiler*

Abstract

Domestic work has received increased attention in recent years. Employment opportunities in domestic work have diversified. Many foreigners mostly female workers are employed in domestic work. Particularly foreign females prefer to work in domestic work in Turkey. However, existing regulations are not sufficient to meet their needs. Domestic work will be an area of employment with increased significance in the future. Therefore, both the workers and their employers' duties and rights need to be stated extensively.

Keywords: *Domestic Work, Immigrant Workers*

¹ Bu çalışma Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

² Doç. Dr. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü

³ Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri ABD Yüksek Lisans Programı

Giriş

Dünyadaki gelişimlere bağlı çeşitli nedenlerle istihdam alanları da değişimlere uğramaktadır. Özellikle bilgi toplumun geliştirdiği hizmetler sektöründe ev hizmetlerinin önem kazandığı görülmektedir. Çalışmanın devamındaki detay bilgilerden anlaşılacağı üzere ev hizmetlerinde kadınların daha fazla işgücüne katıldıkları değerlendirilmektedir. Ev hizmetleri alanındaki gelişmeler başta kadınlar açısından olmak üzere göçmenler açısından da istihdam olanaklarını çeşitlendirmektedir. Özellikle yabancı uyruklu olanların ev hizmetleri sektöründe istidam edilmeleri yaygınlaşma göstermektedir. Irak, Suriye, Ukrayna, Rusya vb. ülkelerde meydana gelen istikrarsızlıklar Türkiye'nin yabancı göçü alması sonucunu doğurmuştur. Yabancıların çalışma izinleri başta olmak üzere, eğitim, sağlık vb. insani ihtiyaçlarının karşılanması noktasında istihdam edilme sorunları tartışılmaktadır. Konunun önemine binaen ev hizmetleri alanında daha çok istihdam edilen kadınlar ve özellikle göçmenler üzerinde karşılaşılan sorunlar üzerinde durulmaktadır.

1. Ev Hizmetlerinin Gelişimi

Ev hizmetleri kapsamış olduğu alan bakımından diğer iş biçimlerinden farklılık gösteren ve kadın ile bağlantılı olarak değerlendirilen bir çalışma biçimi olarak ifade edilmektedir (Fidan ve Özdemir, 2011: 79-89). Ev hizmetleri her yaş ve cinsiyet mensubu kişiler tarafından yapılmakta ancak işin daha büyük oranda kadın işi olduğu algısı bulunmaktadır (Gökçek-Karaca ve Kocabaş, 2009: 166). Diğer bir ifadeyle ev hizmeti veya ev işi denildiği zaman kadınlara özgü bir alan akla gelmektedir. Mevcut hayatın sürdürülmesi için harcanan emek anlamında toplumsal üretim ve bir sonraki kuşağın yetiştirilmesinde, tarihsel süreç ve toplumun getirmiş olduğu algı neticesinde “ev işi-kadın işi” olarak görülmektedir (Ünlütürk-Ulutaş, 2010: 279; Özkaplan, 2009: 15).

Başka bir açıdan bakıldığında ev hizmetleri, ailenin belirli bir üyesi veya tümü adına yapılan işlerdir. Bu kapsamda; temizlik, yemek, bulaşık, çamaşır, ütü, çocuk bakımı, hasta ve engelli bakımı, mürebbiyelik, bahçe bakımı, ailenin şoförlüğünü yapma, evin güvenliğini sağlama gibi çok çeşitli işler bulunmaktadır. Bir işin ev hizmeti sayılabilmesi için direkt olarak evin kendisine ve yaşam koşullarına yönelik çalışmalar olması gerekmektedir. Söz konusu tanımın, ev hizmetlerini doğrudan ve dolaylı yoldan tanımlayan çeşitli ülkelerdeki yasal tanımlamalarıyla benzerlik gösterdiği görülmektedir (ILO, 2011a: 2; Gökçek-Karaca ve Kocabaş, 2009: 174-175).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Hane Halkı Gelir Tüketim Anketi tarafından yapılmış olan araştırmalarda ev hizmetlerini, evlerde yaptırılan işler olarak tanımlarken, ev hizmetlerinde çalışanları; “Bahçıvan (özel), bekçi (özel; ev, tarla, mülk ve benzeri (vb.) benzeyen), evde çalışan aşçılar, evde çalışan dadılar, mürebbiyeler, evde çalışan hizmetçiler, eve gelen özel öğretmen (evde özel ders), evlerde yaptırılan hizmet işleri, gündelikçi, temizlikçi kadınlar, kahyalar, uşaklar, kapıcılar, seyis, şoför (özel)” olarak açıklamaktadır (Yıldırım, 2014: 47).

Ev hizmetleri çalışanlarına yönelik özel ve genel koruyucu düzenlemeler yapılmasına rağmen ev hizmetleri kavramının kesin ve net bir tanımı bulunmamaktadır. Yapılan düzenlemelerden bir tanım yapılacak olursa ev hizmetleri; uşak, kahya, hizmetçi, aşçı, çocuk bakıcısı, şoför, bekçi, bahçıvanlık gibi evin hizmetlerini gören kişilerin yaptığı çok çeşitli işler olarak karşımıza çıkmaktadır (Ramirez-Machado, 2003: 9-15). Hatta, ev hizmetleri geniş bir

alanı kapsamakta; temizlik, çocuk bakımı, yaşlı ve hasta bakımını da içine almaktadır (Kaşka, 2005: 49).

Günümüzde olduğu gibi geçmişte de ücretli ev hizmetine talep olmuş ve bu alanda çoğunlukla kadınlar çalışmışlardır. 19. yüzyılda sanayileşme ve kentleşmenin doğurduğu orta sınıf ve vasıfsız kadın işgücü fazlası ev hizmetlerinde kadın istihdamını arttırmıştır. Oysaki teknolojik gelişmelerin evlerde insan yardımına olan ihtiyacı ortadan kaldıracığı düşünülmüştür. Ev hizmetlerinde çalışmak üzere işçiye ihtiyaç duyulmayacağı, ev işçisinin yerini çamaşır, bulaşık makinelerinin ve elektrikli ev aletlerinin alacağı ve bu alanda çalışan kadınların daha vasıflı işlerde istihdam edileceği beklentisi tam olarak karşılanmamıştır (Ünlütürk-Ulutaş, 2009: 500).

Sanayileşme ve modernleşmeyle ortadan kalkacağı savunulan ücretli ev hizmetlerinde son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmıştır. Bu kapsamda ev hizmetleri alanının son 20-30 yılda gittikçe önem kazandığı görülmektedir. Dünya genelinde ücretli ev içi hizmetlere olan talebin hızla artmaya başladığı bir dönemde yaşanılmakta ve bu talebin çok yönlü nedenleri bulunmaktadır.

2. Ev Hizmetlerinde Emek Arz ve Talebi

Demografik yapıda yaşanan değişiklikler ev hizmetlerine olan talebi arttırmış ve yaşlanan nüfusun bakım hizmetleri ihtiyacı gün geçtikçe artmaya başlamıştır. Kadınların değişen sosyal ve ekonomik rolleri bu talepleri arttırmıştır. Uzman mesleklerde çalışan kadınların ücretsiz ev işlerine zaman ayıramaması; temizlik ve çocuk bakımı gibi alanlarda ücret karşılığı emeklerini sunan ev işçisi taleplerini ortaya çıkarmıştır. Geniş aile yapısı çözülmeye başlamıştır. Ev ve bakım işlerini ücret karşılığında yapan ev hizmetlisinin olması statü göstergesi olarak sayılmıştır (Kaşka, 2005: 49-50).

Tüm bu nedenlerden dolayı da üst ve orta sınıf ailelerin ücret karşılığında bakıcı ve yardımcılarına ihtiyaç duymaya başladıkları sonucu ortaya çıkmaktadır. Ev hizmetlerine olan talebin nedenleri ve olası sonuçları çok çeşitli olmaktadır. Talebi etkileyen nedenler ve sonuçlar ekonomik, sosyal, kültürel yönlü olarak çok yönlü ve karmaşık olmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri açısından da değerlendirilmesi gerekmektedir (Gallotti, 2009: 1-3).

Eşlerden her ikisinin de çalışması, yeterli kazancın var olmasıyla birinin çalışması veya kişilerin maddi durumlarının yeterli olması halinde ev hizmetinde oluşan sorumlulukların ücret karşılığında başka kişilere devredilebilmesi söz konusu olmuştur. Çalışan hane bireyleri evlerindeki sorumluluklarını yerine getirememiş, durum böyle olunca da ev işlerinde yardımcı birine ihtiyaç duyulmuştur (İçli, 2009: 139). Toplumun genel refah seviyesinin artması, gelir dağılımındaki farklılaşmanın belirginleşmesi ve belli toplumsal sınıfların elinde bazı hizmetleri yaptırabilecek bir birikimin oluşması, ev hizmetine olan talebin artmasına neden olmuştur (Rittersberger-Tılıç ve Kalaycıoğlu, 2005: 71).

Kayıt dışı sürdürülen istihdam ilişkileri yüzünden orta sınıf mensupları, ev hizmetleri çalışanlarına düşük ücretle kolayca ulaşabilmektedir. “Çalışan yoksullar” olarak nitelendirilen; aşçılar, bakıcılar, temizlikçiler, mürebbiyeler, gündelikçiler ücretli olarak çalışmalarına rağmen ekonomik ve sosyal anlamda ciddi sorunlarla karşılaşmaktadır (İçli, 2009: 139). Gelişmiş ülkelerde ise bu tür hizmetler genelde pahalı ve sözleşme gerektiren işler olarak yürütülmekte ve uygulanmaktadır (Özyeğin, 2005: 54-55).

Ev hizmetleri toplumsal açıdan düşük statülü bir iş olarak görüldüğünden kadınların işle ilgili beklentileri ve işe devam etme düşünceleri ailenin maddi koşullarına göre

değişmektedir. Kadınlar, ailenin zor koşullarını hafifletebilmek için çalışmaya başlamaktadır. Ailenin maddi koşulları düzeldiği anda işi bırakmayı düşünmektedirler (Rittersberger-Tılıç ve Kalaycıoğlu, 2005: 72).

Türkiye’de enformel sektörde çalışan kadınların sayısı giderek artmaktadır. Sektörün büyük bir kısmı, kırdan kente göç etmiş, vasıfsız ve eğitim seviyesi düşük kadınlardan oluşmaktadır. Yoksullukla mücadelede çalıştıkları bir alan olan ev hizmetleri, tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de yaygınlık kazanmıştır. Küreselleşmeyle ortaya çıkan sosyo-ekonomik değişiklikler çalışma hayatına yansımıştır. Kadının iş gücüne katılım oranının artmasının yanı sıra geleneksel aile rollerinin değişimi gibi faktörler de ücretli ev hizmetine yönelik talebi açıklamada önemli paya sahiptir (Yıldırım alp, 2014: 55-56). Türkiye’de kadınların toplumsal cinsiyet rollerine uygun görülen eğitim, bakım ve temizlik işlerinin yer aldığı hizmetler sektöründe çalıştığı bilinmektedir. Çalışan bireylerin evi ile işi arasındaki boşluklar ya da diğer unsurları doldurmak amacıyla ortaya çıkan ev hizmetinde çalışma, kadınlar için önemli bir istihdam alanı haline gelmiştir (Yıldırım alp ve İslamoğlu, 2014: 146).

Ev içindeki ev ve bakım işleri çoğunlukla kadınlar tarafından ücret karşılığı olmaksızın yapılmaktadır. Ücret karşılığı yerine getirildiği zaman yine ağırlıklı olarak kadınlar tarafından yapılan düşük değerli bir çalışma biçimi olarak görülmektedir. Türkiye’de esas olarak kırdan kente göç eden, eğitim seviyesi düşük, vasıfsız kişiler tarafından yapılan iş olarak algılanmaktadır. Aslında ev hizmetleri orta-üst sınıf kadınlar arasında kurulan enformel nitelikte bir istihdam ilişkisi olmakta, yasal düzenlemelerin ve korumaların dışında tutulmaktadır (Erdoğan ve Toksöz, 2013: 3).

Ülkemizde, ev hizmetlerine ilişkin özel ve genel koruyucu düzenlemelere yer verilmemiştir. Kadınların çalışma hayatına girmesiyle birlikte ücretli olarak ev hizmetleri alanında çalışacak kişilere ihtiyaç duyulmuştur. Ücretli ev işleri olarak bilinen en yaygın ev hizmeti ise temizlik işi olmuştur. 1950’lerden sonra kırdan kente göçün etkisiyle temizlikçi ve gündelikçi kadınların sayısında artış yaşanmıştır (Yıldırım alp ve İslamoğlu, 2014: 154; Erdem ve Şahin, 2008: 43).

Ev hizmetlerinin yapısı gereği ev ortamında gerçekleşmesi, çalışma biçimi olarak değerlendirilmemesine neden olmaktadır. İşin büro, ofis ve fabrikada yapılmıyor olması istihdam alanı sayılmasına engel olmaktadır (Sükun, 2010: 90). Ayrıca, Türkiye’de ve AB ülkelerinde ev hizmetlisinin kayıtlı çalıştırılmasının zorunlu olmadığı yönündeki anlayış yasal düzenlemelere de engel olmaktadır (Mateman ve Renooy, 2001: 77).

Türkiye’de yapılan araştırmalarda çalışan ve çalıştırılan kişi arasında paternalist özelliklere dayanan “hayali akrabalık” ilişkisi kurulmaktadır. Bu ilişki aralarında sınıf farkı yüzünden oluşabilecek çatışmalara karşı tampon işlevi görmektedir. Ev hizmetlerinin karşılıklı güvene dayanıyor olması nedeniyle ev işçileri tanıdıklar üzerinden, sosyal ağlardan veya enformel kanallardan bulunmaktadır (Erdoğan ve Toksöz, 2013: 3).

Ev hizmetleri alanındaki bu olumsuz durum bazı ülkelerin yasal düzenlemelerinde yer almaktadır. Ev hizmetinin özel alan içerisinde yapıyor olması ve ev işinin kadın doğasıyla ilişkilendirilmesi, ev hizmetlilerinin “çalışan” olarak algılanmasını engellemektedir (Ramirez-Machado, 2003: 3). Yapılan işin gündelik hayatın gereklerinden görülmesi, ücret karşılığında yapıyor olsa bile “iş” olarak kabul edilmemesi, ev hizmeti çalışanlarını mağdur etmekte ve başta iş hukuku olmak üzere yasal düzenlemelerce kapsam

dahiline alınmamaktadır (Ramirez-Machado, 2003: 3). Yasal düzenlemelerce korunmayan bu istihdam alanında çalışan ve çalıştıran ilişkisinde suistimallerin yaşanması söz konusu olmaktadır (Yıldırım alp ve İslamoğlu, 2014: 158).

Türkiye’de ev işçilerine ilişkin yasal çerçevenin temel sorunu olarak karmaşık ve etkisiz olması gösterilmektedir. 4857 sayılı İş Kanunu’nun 4. maddesine göre ev hizmetlerinde çalışanlar kanun kapsamı dışında bırakılmakta ve 6098 sayılı Borçlar Kanunu’nun iş sözleşmesine ilişkin hükümleri ve genel hükümleri uygulanmaktadır. Ancak, uygulamada ev işçilerinin neredeyse tamamı bireysel iş ilişkileri bağlamında Borçlar Kanunu’na göre tanınan haklardan yararlanamamaktadır. Çoğu kadın olan vasıfsız ev hizmetleri çalışanları ve yine çoğu kadın olan işverenleri bu Kanun hükümlerinden haberdar bile olmamaktadır (Erdoğan ve Toksöz, 2013: 4). Ev hizmetlerinde çalışan kadınların büyük bir bölümü, enformel sektörde, güvencesiz olarak düşük ücretle emeklerini sunmaktadır. Türkiye’de ev hizmeti sektörü, eğitim ve vasıf düzeyi düşük, gelir ihtiyacında olan kadınların çalışma alanı haline gelmiştir (Yıldırım alp ve İslamoğlu, 2014: 171).

3. Ev Hizmetlerinde Mevzuat

Ev hizmetleri kapsamış olduğu alan bakımından diğer iş biçimlerinden farklılık gösteren ve kadın ile bağlantılı olarak değerlendirilen bir çalışma biçimi olarak ifade edilmektedir (Fidan ve Özdemir, 2011: 79-89). Ev hizmetleri her yaş ve cinsiyet mensubu kişiler tarafından yapılmakta ancak işin daha büyük oranda kadın işi olduğu algısı bulunmaktadır (Gökçek-Karaca ve Kocabaş, 2009: 166). Diğer bir ifadeyle ev hizmeti veya ev işi denildiği zaman kadınlara özgü bir alan akla gelmektedir. Mevcut hayatın sürdürülmesi için harcanan emek anlamında toplumsal üretim ve bir sonraki kuşağın yetiştirilmesinde, tarihsel süreç ve toplumun getirmiş olduğu algı neticesinde “ev işi-kadın işi” olarak görülmektedir (Ünlütürk-Ulutaş, 2010: 279; Özkaplan, 2009: 15).

Dünyada yapılan düzenlemelere kıyasla Türkiye’de yapılmış olan düzenlemelerde belirsizlik ve eksikliklerin olduğu gözlemlenmektedir. 4857 sayılı İş Kanunu, 6098 sayılı Borçlar Kanunu, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu, 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu kapsamındaki düzenlemeler, ev hizmetinde çalışanların çalışma ilişkileri ve sosyal haklarını içine almaktadır. Ancak, kanunların karışıklığı ve taraflarca bilinmemesi kanunları etkisizleştirmekte, uygulamada pek çok soruna sebep olmaktadır. 4857 sayılı İş Kanunu kapsamı dışında bırakılan ev hizmetinde çalışanlar, “işçi” statüsünde çalışanların yararlandıkları haklardan yararlanamamaktadır. Ev hizmetinde çalışanların, haftalık çalışma süresi sınırı, yıllık izin, fazla mesai ücreti, kıdem tazminatı, işten çıkarmada ihbar süresi, haksız fesihte işe iade davası açma gibi hakları bulunmamakta, bu durum ev hizmetinde çalışanları olumsuz etkilemektedir (Yıldırım alp, 2014: 52-53).

Türkiye’ye ev işlerinde çalışmak üzere gelen göçmen ev işçileri yasal düzenlemelerden dolayı ciddi sorunlar yaşamaktadır. Geçmişte ev hizmetlerinde göçmen ev işçilerinin çalışmasının yasaklanması, göçmenlerin kayıt dışı ve izinsiz çalışmasına yol açmıştır. Bu tür yasaklardan dolayı Türkiye’ye gelen göçmen ev işçilerinin büyük bir çoğunluğu turist vizesiyle gelmekte, bir kısmı vize süresini aşarak izinsiz göçmen konumunda, az bir kısmı da formalite evlilikler yaparak Türkiye’de kalmaya devam etmektedir. Kısacası, Türkiye’ye gelen göçmenlerin bir kısmı her bakımdan izinsiz, bir kısmı giriş statüsü bakımından izinli fakat çalışma bakımından kayıt dışı olarak çalışmaktadır. 5683 sayılı Kanun ile göçmenlerin turist vizesiyle Türkiye’de kalış süreleri belirlenmiştir. Böylece, göçmenlerin kayıt dışı çalışmalarının önüne geçilmeye çalışılmıştır. İkamet tezkeresi

ve çalışma iznine işverenle başvuru şartının olması daha en baştan işçiyi işverene bağımlı kılmaktadır. Ev işçilerini ikamet tezkeresi ve çalışma izni bakımından süreli çalışmayla sınırlamaktadır. Nitelikli işçiler için böyle bir durum söz konusu değilken, niteliksiz emek kapsamında değerlendirilen ev işçileri için böyle bir kısıtlamanın getirilmesi ayrımcılık yapıldığını göstermektedir. (Demirdizen, 2013: 334-337).

2003 tarihli ve 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'unun 4. maddesine göre; Türkiye'nin taraf olduğu ikili ya da çok taraflı sözleşmelerde aksi öngörülmedikçe, yabancıların Türkiye'de çalışmadan önce izin almaları gerekmektedir. Yabancıların çalışma özgürlüğü genişletilmiş olsa bile yabancıların çalışmayacağı iş ve mesleklere dair hükümler saklı tutulmuştur. Avukatlık, kaptanlık, eczacılık, veterinerlik gibi mesleklerde yasaklamalar bulunmaktadır. Ancak, bu yasalar içerisinde ev hizmetleri alanına getirilmiş bir sınırlama ve yasak bulunmamaktadır. Göçmenlerin Türkiye'de ev hizmetleri alanında çalışmaları ile ilgili yasaklar, 2003 yılında 4817 sayılı Yabancıların Çalışma İzinleri Hakkında Kanun'un kabul edilmesi ile teknik olarak ortadan kaldırılmıştır (Demirdizen, 2013: 334).

4. Ev Hizmetlerinde Göçmen İşçiler

İnsanlar var oldukları günden itibaren genel anlamda daha iyi yaşam koşulları için bölge, ülke ve kıtalar arasında yer değiştirmektedir (Gökbayrak, 2009: 56). Göçmen kavramı ise maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek, aileleri ve kendilerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülke veya bölgeye hareket eden aile fertleri ve kişiler olarak kabul edilmektedir. Göçmenler için uluslararası ölçekte, evrensel olarak kabul edilmiş bir "göçmen" tanımı bulunmamaktadır (IOM, 2004: 40).

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO)'nün 1949 tarih ve 97 no'lu sözleşmesinin 11. maddesi göçmen işçiyi açıklamaktadır. Göçmen işçi; kendi adına olmayıp başkası adına çalıştırılmak üzere bir ülkeden başka bir ülkeye göç eden kişi olarak ifade edilmektedir. <http://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=NORMLEXPUB:12100:0::NO::P12100_INSTRUMENT_ID:312242> (07.06.2016). Göçmen işçi, vatandaşı olmadığı bir devlette ücretli bir faaliyetle meşgul olan ve meşgul olmuş kişi olarak tanımlanmaktadır (IOM, 2004: 41). 1975 tarih ve 143 no'lu sözleşmesinin 11. Maddesinde de benzer bir tanım bulunmaktadır.

Küreselleşme, sermaye kadar iş gücünü de hareketli hale getirmiştir (Gökbayrak, 2009: 56). Küreselleşmeyle de iş bulmak isteyen insanların hareket kabiliyetleri artmıştır (İçduygu, 2005: 43). Göçmen işçilerin ülkelerinden ayrılmalarındaki genel sebepler arasında para kazanma, anavatanındaki borçlarını ödeme, ailelerini maddi olarak destekleme, daha iyi hayat standartlarında yaşama, işsizlik ve kötü ekonomik şartlar yer almaktadır. Kişilerin kendi ülkelerinde karşılaştıkları ekonomik zorluklar nedeniyle başka ülkelere göç etme gereksinimi ortaya çıkmaktadır. Ekonomik sebeplerin yanı sıra çeşitli ülkelere yaşanan siyasi kriz ve savaşlar insanları başka ülkelere göç etmeye itmektedir (İçduygu, 2005: 43).

Dünya genelinde pek çok insan kendi ülkesi dışında başka ülkelerde çalışmaktadır (Gökbayrak, 2009: 56). Göçmen işçiler çalışmak üzere göç ettikleri ülkelerde uzun veya kısa dönemli olacak şekilde kalabilmekte ve bunu hem yasal hem de yasa dışı yollardan sağlayabilmektedir. Ülkeye yasa dışı yollardan girişi, sınır ihlalleri yaparak veya sahte evraklar kullanarak gerçekleştirebilmektedirler. Bazı durumlarda ise yasal yollardan giriş yapmakta ancak turist vizesi ile girerek çalışma izni olmaksızın istihdam edildiklerinden

kaçak göçmen işçi sıfatına tabi olabilmektedirler. Ayrıca, kayıt dışı ekonomi kaçak göçmen işçilerden ciddi anlamda beslenmektedir.

Küreselleşme sürecinde, gelir farklılıkları giderek artmaya başlamıştır. Bu durum giderek fakirleşen ülkeler ve bu ülkelerde yaşayan insanlar için ağır yükler oluşturmaktadır. Gelir farklılıklarının artmasıyla oluşan sorunlar küresel dünyada daha da gözler önüne serilmekte ve dikkat çekmektedir. Oluşan sorunlar neticesinde kişi başka bir ülkede çalışarak daha iyi koşullara ulaşacağını düşünmektedir. Kısacası, küreselleşen dünyada göç olgusunun varlığı kayıt dışı istihdamı teşvik etmektedir (Erdem ve Şahin, 2008: 66-67).

Ekonomik olarak bireyin daha fazla kazanacağı iş ve yer onun için daha cazip hale gelmektedir. Buradaki çekici faktör daha fazla ekonomik kazanç sağlamaktır. Bir ülkede ücretlerin yüksek olması, diğer işlerde olduğu gibi ev hizmetlerinde de çalışmak için yeterli sebep olmaktadır (Erdem ve Şahin, 2008: 67).

Küreselleşmeyle değişen göç olgusunun özelliklerinden biri, kadınların göç akımları içerisinde etkin rol oynaması olmuştur (Dedeoğlu, 2005: 57). 1960'lerden bu yana, kadınlar emek göçünde merkezi bir rol üstlenmiştir (Castles ve Miller, 2008: 12-13). Özellikle 1970'lerden itibaren kadınların iş gücüne katılım oranlarının artmasıyla cinsiyet rollerinin değişmesi ve küresel ekonomik dönüşüm, kadın göçmenlerin oluşumunu tetiklemiştir (Ünlütürk-Ulutaş ve Kalfa, 2009: 13). Kadınlar artık bu dönüşüm süreçleriyle daha bağımsız bir şekilde hareket etmiş ve erkek otoritesine daha az bağlı hale gelmiştir (IOM, 2004: 24). Küreselleşme ve neo-liberal dönüşümle daha da artan gelir eşitsizliği ve yoksullaşma kadınların ailelerini ayakta tutmak için göç etmelerine neden olmuştur (Ünlütürk-Ulutaş ve Kalfa, 2009: 13).

Kadınlar erkeklere oranla daha fazla göç etme eğiliminde bulunabilmektedir. Kişi göç edeceği yer ile yaşadığı yer arasında göçün olumlu ve olumsuz getirilerini değerlendirerek bir karar vermektedir. Göç olgusu, bireyin düşündüğü kar-zarar yoğunluğuna göre şekillenmektedir (Demirdizen, 2013: 329; Dedeoğlu, 2005: 55-56). Daha iyi bir hayat, yüksek bir gelir, refah seviyesinin yüksekliği gibi olgular çekici güçleri oluşturmaktadır. Bunlar, bireyin göç etmesini sağlayan olumlu etkenler olmaktadır. Tabi bunun yanında yaşadığı ülkenin yüksek işsizlik sorunu, gelirlerin düşüklüğü, ekonomik krizin şiddeti, ülkenin toplumsal sorunları gibi olgular itici faktör olmakta, bireyi göç etmeye zorlamaktadır (Demirdizen, 2013: 332; Dedeoğlu, 2005: 55-56).

Kadınlar yoksulluk, borç ve ekonomik etkenler haricinde oluşan birçok dışsal faktör yüzünden göç kararı verebilmektedir. Dünya geneline bakılacak olunursa kadın göçmenlerin temel amacı ekonomik kazanç sağlamaktır. Ailesi ve kendisinin daha iyi şartlarda yaşamasını elverişli hale getirmektir. Birçok ülkedeki kadın göçmen kazanç sağlamak için evinden, çocuklarından ayrılmak zorunda kalmaktadır. Özellikle kadın göçmenlerin göç hareketi, geçici işçi göçü şeklinde olmakta (Etiler ve Lordoğlu, 2010: 96-97); vasıfsız, iş güvencesi olmayan ve çoğu kez sürekliliği de olmayan sektörlerde özellikle ev hizmetleri alanında yoğunlaştıkları bilinmektedir. Kadın göçmenlerin ev işlerine benzer alanlarda çalıştırıldıkları ve cinsiyetçi iş bölümü içerisinde değerlendirildikleri görülmektedir (Demirdizen, 2013: 330-333; Erdoğan ve Toksöz, 2013: 11-12; Kaşka, 2005: 49-50; Piper, 2005: 7-9; Rittersberger-Tılıç ve Kalaycıoğlu, 2005: 71).

Günümüz göç hareketlerinde kadın sayısının artması, kadınların göç ettikleri ülkelerde ev işleri ile bakım hizmetlerinde istihdam edilmesi ve kadın emeğine duyulan uluslararası talebin artması (Erdem ve Şahin, 2009: 288; Castles ve Miller, 2008: 38); gelişmiş

ülkelerin ev işleri ve bakım hizmetleri alanında ortaya çıkan iş gücü açığı ile ilişkilendirilmektedir. Bu ilişki içerisinde göçmen kadın işçiler ucuz ve uysal iş gücü olarak nitelendirilmektedir (Gökbayrak, 2009: 64). Göçmen kadınların ev hizmetlerinde çalışmasının başlıca iki nedeni bulunmakta, ilki yapılan işin “geleneksel kadın işi” olması, ikincisi ise iş yerinin “kaçak ve güvenli” olması şeklinde ifade edilmektedir (Etiler ve Lordoğlu, 2010: 99). Göçmen kadınlar çoğunlukla kötü çalışma koşullarına maruz kalmakta, düşük statülü iş ve meslek gruplarına dâhil olmaktadır. Emeklerinin karşılığını tam anlamıyla alamamakta ve düşük kazanç sağlamaktadırlar (Piper, 2005: 7).

Örneğin, Gürcistan, Moldova, Romanya, Ukrayna ve Rusya’dan gelen kadınlar, ekonomik anlamda yetersizlikler sebebiyle göç kararı vererek komşu ülkelere giriş yapmakta ve çoğunlukla enformel alanlarda çalışmaktadır. Eski Sovyet ülkelerinden göç eden kadınlar turist vizesiyle ülkeye giriş yapmakta sürenin bitmesine yakın kendi ülkesine giriş yaparak daha sonrasında tekrar göç ettiği ülkeye geri dönmektedir. Böylece mekik göçü yapan kadınlar düzensiz göçü arttırmaktadır. Dünyada bu şekilde yapılan göç yaygın olarak görülmektedir (Demirdizen, 2013: 330-333; Erdoğan ve Toksöz, 2013: 11-12; Kaşka, 2005: 52-54).

Çalışmak için gittikleri ülkelerde yasal hakları bulunmadığı için kayıt dışı çalışmakta, hakları sömürülmekte ve mağdur olmaktadır. Kadın göçmenlerin yoğun olarak çalıştığı bir alan olan ev hizmetleri, göçmen işçiler için oldukça uygun görülmektedir. Ev işlerinin düşük statüsüne rağmen yüksek giriş engellerinin olmaması ve genel olarak barınmayı da içermesi göçmen işçiler tarafından cazip bulunmaktadır (Demirdizen, 2013: 331; Erdoğan ve Toksöz, 2013: 11-12; Etiler ve Lordoğlu, 2010: 99; Piper, 2005: 7-10). Kadın göçmenler, başka ülkeden gelen yabancı olmaları, toplumsal cinsiyet rolleri ve etnik farklılıkları nedeniyle çoğu kez dezavantajlı duruma düşmektedir (Piper, 2005: 2).

Geleneksel toplum görüşüne göre kadın işi olan ev hizmetleri giderek yaygınlaşmaktadır. Ev hizmetlerine talep, gelişmekte olan ülkelerden gelişmiş ülkelere doğru giderek artmaktadır (Etiler ve Lordoğlu, 2010: 99). Örneğin, İspanya’da bu sektörde çalışanların %90’ından fazlası kadınlardan oluşmakta ve ev hizmetleri alanı kadınlar için önemli istihdam kaynağı olmaktadır. Belçika’da %89’unun kadın olduğu 20 binden fazla ev işçisi bulunduğu tahmin edilmektedir. İtalya’da ise %87.5’inin kadın ve %73’ünün göçmen olduğu, 460 binden fazla ev hizmetleri alanında çalışanın var olduğu tahmin edilmektedir (Gallotti, 2009: 4).

Küreselleşmenin etkisiyle özellikle Avrupa’ya gelen göçmen iş gücü oranında hızlı bir artış görülmektedir. Bu hızla yükselen göç oranlarının en önemli aktörleri kadınlar olmaktadır. Avrupa’nın belli bölgelerinde, ev hizmetlerinde, ev ya da hane bireyleri ile ilgili işlerde yoğun olarak göçmen kadınlar çalıştırılmaktadır (Dedeoğlu, 2005: 57). Göçmen ev işçileri göç ettikleri ülkelerde yerel ev işçilerine göre farklı uygulamalar ile karşılaşmaktadır. Bulaşıcı hastalık taşıyıp taşımadıklarını kontrol etmek için düzenli olarak sağlık taramasından geçmekte ve belirli aralıklarla hamilelik testi uygulanmaktadır (Ramirez-Machado, 2003: 4).

Özellikle gelişmiş ve petrol zengini ülkelerde yerel halkın yapmadığı işlerde göçmen ev işçileri istihdam edilmektedir (Semyonov ve Gorodzeisky, 2005: 46). Gelişmiş kapitalist ülkelerde maddi gücü yerinde olan ailelerin ev hizmetlerinde istihdam etmek üzere göçmen iş gücüne olan talebi giderek artmıştır. Bu da kadın göçmen ev işçileri için tetikleyici unsur olmuştur. Giderek artan göçmen ev işçisi talebi bazı ülkelere dikkate alınmış, gerekli

istihdam ve göç politikalarına düzenlemeler getirilmiştir (Ünlütürk-Ulutaş, 2010: 277). Hala birçok ülkede hem göçmen hem de yerli ev işçisi kötü çalışma koşullarına ve emeklerinin sömürülmesine maruz kalmaktadır. Yasalar tarafından kapsamlı bir koruma sağlanamamaktadır. Göçmen ev işçilerinin büyük bir çoğunluğu kayıt dışı çalışmakta ve yasal olmayan yollara başvurmaktadır.

Kadın göçmenlerin, bir ülkeden başka bir ülkeye göç etmeleri onlar için dezavantajlı olabilmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri ve etnik farklılıklarının olması onları olumsuz yönde etkilemektedir. Kendi ülkelerindeki statülerinden ayrıлып başka bir ülkede statü sahibi olmaları onlar için kimi zaman olumlu kimi zaman olumsuz sonuçlar doğurmaktadır (Piper, 2005: 2).

ILO'nun 189 sayılı "Ev İşçileri Sözleşmesi"nin 8. maddesi ile Sözleşme hükümlerinin etkin bir biçimde uygulanabilmesi için göçmen işçi gönderen ülkeler ile işbirliği yapılması gerektiği belirtilmiştir. Göçmen ev işçisinin çalışacağı ülkeye göç etmeden önce, Sözleşmenin 7. maddesinde belirtilen çalışma koşullarına ve istihdam şartlarına uygun olacak şekilde ulusal mevzuata göre yazılı iş teklifi veya iş sözleşmesi gönderilmesi gerektiği ifade edilmiştir. İş sözleşmesinin sona ermesi durumunda göçmen işçilerin ülkelerine geri gönderilmesine ilişkin koşulları belirleyen yasal düzenlemeler yapılması gerektiği vurgulanmıştır (ILO, 2011b: 5).

Ev hizmetlerinde istihdam edilen kişiler yabancı ülke vatandaşı olabilmektedir (Erdem ve Şahin, 2008: 57). Küreselleşmeyle erkek egemen göç kalıplarında önemli bir değişim gerçekleşmiş, ev hizmetlerinde çalışmak üzere yoğun ve düzensiz biçimde göç eden kadınlar baskın hale gelmiştir (Ünlütürk-Ulutaş, 2010: 277). Ev işlerine kadınların yüksek katılımı ya da ev işçilerinin arasında göçmenlerin olması yeni bir gerçeklik olmamaktadır (Gallotti, 2009: 4). İş gücü sınırlarının kalkması, emek piyasasının serbestleşmesi ve göçmen işçilerin sayısının artması küreselleşmenin sonucu olarak görülmektedir. Bunun yanında, küreselleşmenin olumsuz sonuçları olarak kayıt dışı istihdam ve göçmen işçinin emeğinin sömürülmesi de gösterilmektedir. Yerel halkın kabul etmediği düşük ücret ve kötü çalışma koşullarında çok sayıda göçmen ev işçisi çalıştırılmaktadır.

Türkiye'ye ise göçmen işçiler Eski Doğu Bloku ülkelerinden gelmektedir. Göçmen kadınların ev hizmetlerini seçmesinin asıl nedeni kaçak ve güvenli iş ilişkisi olarak görülmesi ve ev işlerinin kadın işi olarak algılanması olmuştur. Küreselleşmeyle sınırların kalkması, ev hizmetleri alanında uluslararası emek arz ve talebini doğurmuştur (Etiler ve Lordoğlu, 2010: 99). Türkiye'de bu alanda sağlıklı verilerin bulunmaması nedeniyle Türkiye'ye göç ederek ev hizmetlerinde çalışan kadın göçmenlerin sayısı, göç süreçleri ve çalışma koşulları hakkında yeterli ve düzenli bilgi bulunmamaktadır (Ünlütürk-Ulutaş, 2009: 505). Kadınların Türkiye'yi tercih etmelerinin en başında Türk kökenli olmak, dil öğrenme kolaylığı, tarihsel ve coğrafi yakınlık gelmektedir (Ünlütürk-Ulutaş, 2010: 295). Çalışmalar, Türkiye'ye gelen göçmen kadın ev işçilerinin hem göç süreçleri hem de göç sonrası çalışma ve yaşam koşullarının diğer ülke örnekleriyle benzeştiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede birçok gelişmiş ülkede; Filipinli, Afrikalı, son zamanlarda da Doğu Avrupalı kadınların bu tür işlerde istihdam edildiği bilinmektedir (Kaşka, 2005: 50).

Tablo 1'de görüleceği üzere Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı verilerine göre son 5 yılda yabancılara verilen çalışma izinlerinde artışlar görülmektedir. Bununla beraber özellikle ülkemizde bulunduğu tahmin edilen 3 milyon dolayındaki Suriye'den gelen insanlarla mukayese edildiğinde çalışma izni almış yabancı sayısının çok az olduğu değerlendirilmektedir. Bu durum kayıt dışı çalışmanın fazla olduğunu düşündürmektedir.

ÇSGB tarafından yayınlanan istatistiklerde 2015 yılı içerisinde çalışma izni almış yabancıların %80'den fazlasının lise ve üzeri eğitime sahip oldukları ve 25-35 yaş aralıklarındaki gençlerden oluştuğu anlaşılmaktadır. Çalışma izni alan yabancılar; Gürcistan, Ukrayna, Kırgızistan ve Suriye kökenli olacak şekilde sıralanmaktadır.

Tablo 1. Yabancıların Yıllara Göre Çalışma İzinleri

Yıllar	2011	2012	2013	2014	2015
Kişi sayısı	17466	32279	45828	52304	64547

Kaynak: ÇSGB, Yabancıların Çalışma İzinleri, 2015.

Ev hizmetleri düşük statülü ve ağır çalışma koşulları olan bir alan olduğu için yerli iş gücü tarafından cazip bulunmamaktadır. Cazip bulunmamasındaki en önemli nedenlerden biri, işverenin çoğu zaman yatılı olarak çalışabilecek birini arıyor olmasıdır. Yatılı olarak çalışmayı kabul etmeyen yerli iş gücü yerine, bu ihtiyaç göçmen ev işçisi tarafından karşılanmaktadır. Göçmen iş gücünün düşük ücretle tüm koşullara boyun eğerek yirmi dört saat hizmet vermeyi kabul etmesi, göçmen iş gücüne olan talebi arttırmıştır. Sovyet sisteminin yıkımı, ekonomik krizlerin yaşanması gibi sebeplerden dolayı yüksek işsizlik ve yoksulluk sorunuyla boğuşan ülkelerde kadınların göç ederek, talebin giderek arttığı bu ülkelerde ev hizmetleri alanında çalışmaya başladıkları görülmektedir (Ünlütürk-Ulutaş ve Kalfa, 2009: 18-19).

Ev içi hizmetlerde göçmen kadın istihdamı kentlere özgü bir olay olmaktadır. Ancak, göçmen kadın işçinin Ankara, İstanbul, İzmir gibi şehirlerle sınırlı kalmadığı görülmektedir. Göçmen ev işçilerinin çoğu; Moldovalı, Türkmen, Özbek, Azeri, Bulgar, Ermeni olmaktadır. Ev hizmetleri ile Moldovalılar özdeşleştirilmiştir. Bu kadınlar genellikle bu işin gerektirdiği eğitimi aldıklarından ve iş disiplinine sahip olduklarından dolayı tercih edilmektedir. Göçmen kadınlar en önemli istihdam alanı olan ev hizmetlerinde çoğunlukla yatılı çalışmak istemektedir (Akbiyık, 2013: 222; Kaşka, 2005: 52). Bu durumun en büyük sebebi yatılı kalmanın bir avantaj olarak görülmesinden kaynaklanmaktadır. Ortada veya sokakta görülmeyeceklerinden sınır dışı edilme korkuları daha az olmaktadır. Fakat, yatılı çalışmanın getirmiş olduğu bazı sorunlar da bulunmaktadır. Başlıca sorunları arasında mahremiyetlerinin olmayışı, çalışma ve dinlenme sürelerinin belirsizliği gelmektedir (Etiler ve Lordoğlu, 2010: 99).

Eski Doğu Bloku ülkelerinin dağılmasından sonra pek çok göçmen ekonomik, sosyal, politik sebeplerden dolayı Türkiye'ye gelmeyi seçmiştir. Esnek vize politikalarının da uygulanıyor olması Türkiye'yi seçmelerinde etkili olmuştur. Vize ihlali yaptığı tespit edilen yabancılar sınır dışı edilmekte, geçici ya da sürekli giriş yasağı konulmaktadır. Bu nedenle gelen göçmen işçiler ihbar edilmekten, sokağa çıkmaktan ciddi endişe duymaktadır (Ünlütürk-Ulutaş, 2009: 500-502). Genellikle vize süresi dolan göçmen işçi yasa dışı şekilde kalmayı tercih etmektedir. Kadınların çalışma izinlerinin olmaması, işveren tarafından pasaport ve benzer evraklarına el konulması, ev içinde veya dışında yaşanabilecek kötü bir duruma karşı çalışanı zor durumda bırakmaktadır. Hatta işveren çalışanı ihbar etme ile tehdit etme durumunda bile bulunmaktadır. Ev hizmetlerinde çalışmaları büyük ölçüde kaçak ve kayıt dışı olmaktadır. Özellikle kentlerde ev işlerinde çalışan pek çok kadın bulunmaktadır. Turist gibi gelip ev hizmetlerinde çalışmakta, süreleri dolduğunda ise

ülkelerine gidip tekrar dönüş yaparak ev hizmetlerinde çalışmaya devam etmektedirler (Etiler ve Lordoğlu, 2010: 99).

Göçmen kadınların özelliklerine bakıldığında yerli iş gücünden daha nitelikli oldukları ve eğitim seviyelerinin daha yüksek olduğu görülmektedir. Genellikle maddi durumu iyi olan aileler tarafından çalıştırılmaktadır. Yasa dışı çalışmaları nedeniyle sigortaları bulunmamakta ve gerek özel gerekse kamu kuruluşlarına başvuru yapmaları halinde kendi ceplerinden harcama yapmaktadırlar. Kadınların çok önemli bir kısmı yasa dışı göçmen statüsünde olduğu için yakalanma korkusu ile sağlık kuruluşlarına başvuru da yapamamaktadır (Etiler ve Lordoğlu, 2010: 111).

Kadınlar, sağlık sorunu olduğunda yakınlarından veya işverenlerinden yardım istemektedir (Bircan, 2013: 43). Göçmen kadınlar; iş bulamama, birikim yapma, borçlarını ödeme, çocuk veya torun okutma, eşlerinin çalışmaması gibi sebeplerden dolayı Türkiye'ye göç kararı almıştır. Kendi ülkelerinde aldıkları eğitim ne olursa olsun bu kadınlar ev hizmetlerinde çalışmak üzere göç etmiştir (Bircan, 2013: 33). Sosyal güvencelerinin olmaması onları sağlık alanında ve diğer alanlarda mağdur etmektedir. Özetle iş gücü piyasaları koşullarında ev hizmetlerinde çalışan göçmenlerin, yerli işçilerden daha olumsuz koşullarda çalıştıkları bilinmektedir. Başta çalışma hakları olmak üzere diğer sosyal haklar yönünden göçmenlerin ciddi biçimde korunmalarına duyulan insani gereksinimleri görmezden gelinmektedir (Etiler ve Lordoğlu, 2010: 93).

Sonuç

Sanayi toplumunun gelişmesiyle işçi sınıfı ortaya çıkmıştır. 20. yüzyıl itibariyle hizmetler sektörünün gelişmesiyle de ev hizmetlerinde çalışanlar sınıfı gelişim göstermeye başlamıştır. Özellikle kadınların hizmetler sektöründe istihdam edilebilirliklerinin artış göstermesi ev hizmetlerinin öneminin artmasına neden olmuştur.

Gerek işlerin uygunluğu, gerekse çalışma koşullarının elverişliliği ev hizmetlerinde kadınların istihdamını etkilemektedir. Değişik nedenlerle ülkelerinden göç etmek durumunda kalanlar başta olmak üzere yabancıların da ev hizmetlerinde istihdam olanaklarının daha fazla olduğu görülmektedir.

Gelişmekte olan ülkelerin en önemli sorunlarında olan kayıt dışı istihdam özellikle ev hizmetlerinde daha yaygın olmaktadır. Başta göçmenler olmak üzere, sadece temel yaşam ihtiyaçlarını karşılamak için arayışta olanlar kayıt dışı olarak ev hizmetlerinde bulunmayı tercih etmektedir. Sektörün çalışma koşulları hem işverenleri hem de çalışanları kayıt dışılığına itebilmektedir.

Kayıt dışı istihdamın önlenmesi amacıyla ev hizmetleri alanında yasal düzenlemelerin yapılması, iş güvencesinin sağlanması, işverenler üzerindeki denetimlerin artırılarak sosyal güvenlik bilincinin geliştirilmesi ve sosyal güvenlik kurumlarındaki bürokratik işlemlerin kolaylaştırılması gerekmektedir.

İstihdam edilen göçmen ev işçilerin başlıca sorunları arasında ayrımcılık ve kayıt dışı istihdam edilme bulunmaktadır. Göçmen işçiler çoğunlukla aşağılanma, dışlanma, suistimallerle karşılaşmakta ve çok büyük bir kısmı kayıt dışı çalıştırılmaktadır. Bu yaşananlar neticesinde konunun ciddi anlamda büyüyen bir sosyal politika sorunu olduğu görülmektedir.

Ev hizmetinde çalışmanın ve ev hizmetlerinde çalışanların yasal olarak tanınması, İş Kanunu kapsamına alınarak insan onuruna yaraşır iş ve çalışma ilişkileri sağlanması, söz

konusu alanda oluşan sorunlara çözüm sağlayabilecektir. Bu kapsamda ev hizmetleri alanında düzenlemeler getirmiş ülke örnekleri değerlendirilmelidir.

Kaynakça

- Akbıyık, Nihat (2013) *Ev Hizmetlerinde Çalışma: Malatya'da Bir Alan Araştırması*, **Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 21, 207-240.
- Bircan, Irmak (2013) **Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınların Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetlerinden Yararlanma Deneyimleri**, 2013, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı; **Yabancıların Çalışma İzinleri**, 2015.
- Castles, Stephen; Mark J. Miller (2008) **Göçler Çağı: Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri** (Çeviren Bülent Uğur Bal ve İbrahim Akbulut), 1. Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Dedeoğlu, Saniye (2005) "Avrupa'da Göçmen Kadın Emegi ve Sosyal Refah Devleti", *Çalışma Hayatında Göçmenler*, (ed. Gökhan Atılğan), **Tes-İş (Türkiye Enerji, Su ve Gaz İşçileri Sendikası) Dergisi**, s. 55-60.
- Demirdizen, Derya (2013) *Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışan Göçmen Kadınlar: Yeni Düzenlemelerle Yarı Köle Emegine Doğru mu?*, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Cilt: 3, Sayı: 38, s. 325-346.
- Erdem, Ziya ve Levent Şahin (2008) *Ev Hizmetlerinde Yabancı İşgücü İstihdamı*, **Kamu-İş Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 2, s. 43-78.
- Erdoğan, Seyhan ve Gülay Toksöz (2013) **Kadınların Görünmeyen Emeginin Görünen Yüzü: Türkiye'de Ev İşçileri**, 1. Baskı, Uluslararası Çalışma Ofisi, Çalışma Ve İstihdam Serisi, No. 42, Ankara.
- Etiler, Nilay ve Kuvvet Lordoğlu (2010) *Göçmenlerin Sağlık Sorunları: Ev Hizmetlerinde Bir Alan Araştırması*, **Sosyal Haklar Ulusal Sempozyumu II Bildiriler**, Denizli 4-5-6 Kasım 2010, Pamukkale Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, İstanbul, s. 93-118.
- Fidan, Fatma ve M. Çağlar Özdemir (2011) *Ev Hizmetlerinde Çalışan Kadınlar ya da Evlerin Kadınları*, **Çalışma İlişkileri Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 1, s. 79-89.
- Galloti, Maria (2009) **The Gender Dimension of Domestic Work in Western Europe**, International Labour Office, International Migration Programme, International Migration Programme Papers No. 96, Geneva.
- Gökbayrak, Şenay (2009) *Refah Devletinin Dönüşümü ve Bakım Hizmetlerinin Görünmez Emekçileri Göçmen Kadınlar*, **Çalışma ve Toplum**, Sayı: 21, s. 55-82.
- Gökçek Karaca, Nuray ve Fatma Kocabaş (2009) *Ev Hizmetlerinde Çalışanların Karşılaştıkları Sorunların Türkiye Açısından Değerlendirilmesi*, **Kamu-İş Dergisi**, Cilt: 10, Sayı: 4, s. 161-176.
- ILO (2011) **Ev İşçileri İçin İnsana Yakışır İş**, 189 Sayılı ILO Sözleşmesi 201 Sayılı ILO Tavsiye Kararı, Uluslararası Çalışma Örgütü.
- ILO (2011) **189 Sayılı ILO Ev İşçileri Sözleşmesi Hakkında Bilgi Notu**, ILO Türkiye Ofisi.

- IOM (2004) **International Migration Law, Glossary on Migration**, International Organization for Migration, Geneva.
- İçduygu, Ahmet (2005) *İşverenler Vasıflı, Çalışkan ve Kayıt Dışı Olan Göçmen Emekçiyi Tercih Ediyor, Çalışma Hayatında Göçmenler*, (ed. Gökhan Atılğan), **Tes-İş Dergisi**, s. 43-45.
- İçli, Gönül (2009) *Çalışan Yoksullar: Denizli Örneğinde Uygulamalı Bir Araştırma, Toplumsal Dönüşümler ve Sosyolojik Yaklaşımlar, VI. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildiri Kitabı*, Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın, s. 134-159.
- Kaşka, Selmin (2005) *Ev İçi Hizmetlerin Küreselleşmesi ve Türkiye'deki Göçmen Kadınlar, Çalışma Hayatında Göçmenler*, (ed. Gökhan Atılğan), **Tes-İş Dergisi**, s. 49-54.
- Mateman, Sander ve Piet Renooy (2001) **Undeclared Labour in Europe; Towards an Integrated Approach of Combatting Undeclared Labour, Final Report**, Amsterdam.
- Özkaplan, Nurcan (2009) *Duygusal Emek ve Kadın İş/Erkek İş*, **Çalışma ve Toplum Dergisi**, Cilt: 2, Sayı: 21, 2009, s. 15-24.
- Özyeğin, Gül (2005) **Başkalarının Kiri Kapıcılar, Gündelikçiler ve Kadınlık Halleri**, 1. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Piper, Nicola (2005) **Gender and Migration**, Global Commission on International Migration.
- Ramirez-Machado, José Maria (2003) *Domestic Work, Conditions of Work and Employment: A Legal Perspective*, **Conditions of Work and Employment Series, No. 7**, International Labour Office, Geneva.
- Rittersberger-Tılıç, Helga ve Sibel Kalaycıoğlu (2005) *İşgücü Pazarında Gündelikçi Olmak, Çalışma Hayatında Kadınlar*, **Tes-İş Dergisi**, (ed. Gökhan Atılğan), s. 70-74.
- Semyonov, Moshe ve Anastasia Gorodzeisky (2005) *Labor Migration, Remittances and Household Income: A Comparison between Filipino and Filipina Overseas Workers*, **International Migration Review**, Vol. 39, No. 1, p. 45-68.
- Sükun, Hakan (2010) *Ev Hizmetlerinde Çalışanlar İçin İnsan Onuruna Yakışır İş*, **Türk-İş (Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu)**, Sayı: 389, 2010, s. 90-91.
- Ünlütürk-Ulutaş, Çağla ve Aslıcan Kalfa (2009) *Göçün Kadınlığı ve Göçmen Kadınların Örgütlenme Deneyimleri*, **Fe Dergi**, No. 1, Sayı. 2, s. 13-28.
- Ünlütürk-Ulutaş, Çağla (2010) *Ev İçi İşyeri: Ev Hizmetleri, Ücretli Emek ve Göçmen Kadın Emegi, Kapitalizm, Ataerkillik ve Kadın Emegi: Türkiye Örneği* (der. Saniye Dedeoğlu ve Melda Yaman Öztürk), Birinci Basım, Sosyal Araştırmalar Vakfı, İstanbul.
- Yıldırım, Sinem ve Emel İslamoğlu (2014) *"İnsana Yakışır İş" Bağlamında Türkiye'de Ev Hizmetinde Çalışan Kadınlar*, **Sosyal Güvenlik Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 2, 2014, s. 145-175.
- Yıldırım, Sinem (2014) *Türkiye'de Ev Hizmetlerinde Çalışanların Sorunları*, **Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 4, Sayı: 1, 2014, s. 45-59.